

РЕЦЕНЗИЯ

От: професор д-р Богомил Борисов Манов, Университет за национално и световно стопанство, катедра „Финанси”, хабилитиран по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка”

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8 Икономика, по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)

Автор на дисертационния труд: Калоян Драгомиров Паргов

Тема на дисертационния труд: „Енергийна сигурност и енергийна стратегия на ЕС и България: финансово-икономически аспекти и предизвикателства“

1. Общо представяне на дисертационния труд

Научен ръководител на докторанта е проф. д-р Стоян Станимиров Проданов от СА „Д.А.Ценов“, гр. Свищов.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 52/20.01.2023 г. на Ректора на СА „Д.А.Ценов“.

Предоставеният ми за рецензия дисертационен труд е разработен в обем от 217 стандартни компютърни страници и съдържа въведение, три глави и заключение. В дисертацията са представени 95 фигури и 5 таблици. Приложен е списък на използваната литература, включващ 158 литературни източници, преобладаващата част от които са на английски език. Авторът е посочил и 4 публикации свързани с темата на дисертацията.

Като цяло, дисертационния труд е добре структуриран и съдържанието в него съответства на избраната тема.

2. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

Работата на докторанта по дисертационния труд се характеризира със следните по-важни моменти:

Първо. Избор на актуална и с практическа значимост тема.

Актуалността на темата е безспорна и тя се обосновава със следните по-важни моменти:

- Нарастващата потребност от енергия при население вече надвишаващо 8 милиарда души на планетата;
- Въздействието което отделните енергийни източници оказват върху климата и обратно, на климата върху избора и структурата на конкретните източници в

цялата система на световната, континенталната, общностна, регионална и национална енергетика;

- Присъствието на енергията основно по прям и като изключение по косвен път в себестойността на почти всички стоки и услуги, което влияе на тяхната цена, а чрез нея и на доходите и потреблението във всяко общество и съставните му елементи;
- Неравномерното разпределение на отделните източници на енергия в рамките на обществено приетите граници на отделните държави и от тук на възможността енергията да се използва като средство за влияние в позитивен и негативен смисъл от една държава или общност върху другите държави или общности.

Освен актуална, темата е и практически значима. Енергийната сигурност и ефективност касае непосредствено отделния индивид, семейството, колектива в който работи и обществото като цяло. Няма да бъде пресилено ако приемем, че без енергетика съвременният живот на планетата би престанал да съществува.

Второ. Сравнително добре е представена информационната база на емпиричното изследване.

Използвани са достатъчно и надлежни информационни и статистически източници. Информацията е представена коректно, подредена е логично и последователно. Изследваните явления и зависимости са добре онагледени. Не установих неточности и/или некоректни изчисления и изводи.

Трето. Откроени са обекта и предмета на изследването.

Докторантът е обосновал като обект на изследване енергийната сигурност на ЕС и България, а като предмет финансово-икономическите аспекти и предизвикателствата пред енергийната сигурност и енергийната стратегия на ЕС и България (стр.6).

Четвърто. Ясно са откроени изследователската теза, целта на труда и конкретните задачи, които се решават с оглед на нейното реализиране.

Докторантът обособява изследователската си теза по следния начин: „енергийната сигурност е ключов компонент от енергийната стратегия на ЕС и на България, които следва да бъдат обосновани с финансово-икономически анализ, оценяващ множеството аспекти и предизвикателства на енергийния баланс и динамиката в енергийния микс с трендов и форсажорен характер“ (стр. 6).

Основната цел на дисертационния труд, е „да представи в дискусионен порядък еволюцията в енергийната стратегия на ЕС и България като сфера за осигуряване на енергийна сигурност, базирано върху многофакторен финансово-икономически анализ, трендово моделиране на енергийния баланс и оценка на динамиката в енергийния микс“ (стр. 6).

Детайлно е посочена и използваната методология при научното изследване. Тя се базира върху използването и прилагането на дескриптивна статистика, таблично представяне и схематично илюстриране, вербално-графично моделиране, регресионно изследване и бета анализ (стр. 7 – 8).

Пето. Представените данни са добре систематизирани и онагледени.

Както бе посочено и по-напред, в разработката има 95 фигури и 5 таблици, които са оформени правилно и посочените данни са коректни. Таблиците и фигурите дават много добра и нагледна представа за изследваната проблематика.

Шесто. Избраните показатели са използвани коректно.

Направена е необходимата аргументация за техният избор. Статистическите данни са подбрани уместно и са коментирани коректно. Като цяло, използваните данни са достатъчни и правилно съотнесени към конкретните проблеми, които се изследват.

Седмо. Дисертационият труд представлява сравнително добре подредена разработка.

Налице е необходимата последователност в изложението, както и подходяща пропорционалност между отделните глави. Обемът му е напълно достатъчен за изследване на конкретно избраната тема.

Стилът на писане е ясен и изложението в дисертационния труд се разбира лесно. Не констатирах повторения и логически противоречия.

Осмо. Спазени са правилата на научната етика.

Авторът е цитирал коректно използваните източници на информация при написване на дисертацията. Не установих плагиатство. Напротив, установих защита чрез убедителна аргументация на авторска позиция по отделните проблеми, предмет на настоящата дисертация.

Девето. Оценка на автореферата.

Представеният автореферат от докторанта Калоян Драгомиров Паргов отразява в голяма степен основните и най-съществените моменти от дисертационния труд. В това му качество, той представлява едно добро резюме за бързо запознаване с основните моменти и постижения в работата на докторанта.

Десето. Оценка на публикациите по дисертацията.

Авторът е представил списък с публикациите, свързани с дисертационния труд. Той е съставен от четири публикации – една студия, една статия и два доклада в научни конференции. Всички публикации, с изключение на единия от докладите са самостоятелни. Студията е със заглавие: „Исторически анализ и оценка на енергийната политика на Европейския съюз в началото на XXI век“. Статията е озаглавена „Енергиен баланс на Република България – стратегически анализ“. Съответно самостоятелният доклад е озаглавен „Ресурсните запаси на Каспийския регион и Черно море като алтернатива на руските енергийни доставки“, а този в съавторство с проф. д-р А. Захариев „Market anomalies in the "Day ahead" segment of the Independent Energy Exchange - Bulgaria's experience in the transition to the "European green deal".

Всички цитирани публикации имат пряко отношение с темата на дисертационния труд. Те са и свидетелство за разпространени и направени публично достояние някои от резултатите посочени като приноси в настоящата разработка.

3. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

В дисертационния труд са налице научно-теоретични и научно-приложни резултати. Към научно-теоретичните приноси могат да се причислят:

- Аргументирано е схващането за понятието енергийна сигурност. В него са внесени елементи на интегрираност на различни нива и в различни направления, основаващи се на оптималното ценообразуване в условията на глобален нисковъглероден преход и ефективен икономически растеж;
- С помощта на корелационен анализ са идентифицирани съществените количествени връзки между цените на основните енергийни ресурси на държавите в Европа;
- Обосновани са геополитическите възможности за корекция във финансовите параметри на основните енергийни ресурси в Европа. Аргументирани са и някои потенциални възможности за сътрудничество между отделните европейски страни;
- Систематизирани и моделирани са елементите на енергийните баланси на България и ЕС;

Към научно-приложните приноси могат да се причислят:

- На основата на направените оценки на енергийния трикомпонентен ранг и ранга на регионалния икономически потенциал на държавите в Европа е изведена и обоснована стратегическа възможност за съюз за енергийна сигурност между държавите Швеция, Дания, Великобритания, Франция, Австрия, Германия, Унгария и Испания;
- Оценени са критично ефектите на пазарния сегмент „Ден напред“ на Българската независима енергийна борса с отчитане на ценовите пазарни аномалии през 2022 год. в ситуация на свързване на две национални борси с различни времеви потребности и различна ритмичност в търсенето и предлагането на електроенергия.

4. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

В работата на докторанта са налице и някои пропуски и слабости. По-важните от тях са следните:

- a) В самото начало на дисертацията щеше да бъде подходящо да се направи систематизиран преглед на авторите работещи по тези и сходни въпроси и на достиженията им до настоящия момент. За всичко това, сега може да се съди по косвен път;
- b) Необходимо е да се води на повече места дискусия с останалите автори, като преди това се изложат техните схващания и аргументи по конкретните въпроси;
- c) На места могат да се намерят незначителни повторения, някои правописни грешки и използване на чуждици в българския език.

Допуснатите слабости в работата на докторанта са незначителни и те не намаляват достойнствата на дисертационния труд.

При защитата на дисертационния труд е добре да се отговори на следните въпроси:

1. Какво България трябва да направи, но не направи, за да гарантира по-голяма сигурност и диверсификация на различните източници на енергия?
2. От гледна точка на отворения характер на националната ни икономика, но с приоритет на националните ни интереси, каква би била към 2030 година ефективната структура на използваните енергийни източници у нас?
3. Може ли да се търси положителна корелационна зависимост между нарастващия през последното десетилетие тренд на икономическо изоставане на България спрямо Румъния с ефективността на енергийната политика в двете държави?
4. Какво би могло да се направи със залежите на въглища, които в обозрима перспектива ще стават все по-скъпи, следователно и по-нежелателни за добиване на енергия у нас?
5. Считате ли, че финансовото оздравяване на Топлофикация София трябва да е за сметка на данъците на софиянци или на данъците на всички българи?

6. Обобщено заключение и становище

В заключение с убеденост считам, че предоставената ми за рецензия дисертация в професионално направление 3.8 Икономика, по научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси) в СА „Д. А. Ценов“ гр. Свищов на тема Енергийна сигурност и енергийна стратегия на ЕС и България: финансово-икономически аспекти и предизвикателства“, притежава необходимите качества и дава основание на докторанта Калоян Драгомиров Паргов да бъде присъдена образователната и научна степен “Доктор”.

07.02.2023 година

гр. София

Рецензент:

/проф. д-р Богомил Манов/